

ОЗНАКИ, ЩО ПІДВИЩУЮТЬ ТЯЖКІСТЬ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ НА РЕЧІ, ЗА ПРОЄКТОМ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ

Дудоров О. О.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-правової політики
та кримінального права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-4860-0681
o.o.dudorov@gmail.com*

Мовчан Р. О.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецький національний університет імені Василя Стуса
вул. 600-річчя, 21, Вінниця, Україна
orcid.org/0000-0003-2074-8895
romantov1984@gmail.com*

Ключові слова: *злочини проти власності, диференціація кримінальної відповідальності, викрадення, заволодіння, проникнення, привласнення, майно, насильство, організована група, злочинна організація, зброя, платіжні засоби та інструменти, особливий період, повторність.*

У статті проаналізовано окремі положення проєкту нового Кримінального кодексу України, присвячені ознакам, які підвищують тяжкість злочинів проти власності та які покликані диференціювати кримінальну відповідальність за вказані злочини. Наголос зроблено на з'ясуванні тієї обставини, якою мірою при формулюванні відповідних проєктованих положень узято до уваги здобутки вітчизняної кримінально-правової науки і релевантний зарубіжний досвід.

Доведено, що змістовна наповнюваність пропонованої у проєкті системи ознак, які підвищують тяжкість злочинів проти власності, потребує доопрацювання. Йдеться щонайменше про необхідність: 1) вилучення із цієї системи окремих невинувато включених до неї ознак, які не підвищують суспільну небезпеку (тяжкість) аналізованих деліктів («щодо чужої речі, яка була ввірена особі чи перебувала в її віданні», «щодо близької людини або колишнього подружжя»); 2) логічного впорядкування елементів системи, яке має бути направлене на усунення існуючої наразі неприйнятної ситуації, коли ознакам, які є менш небезпечними («з використанням викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту»), надається однакове («в складі або за завданням організованої групи чи злочинної організації») або навіть вище «кваліфікуюче» значення порівняно з обставинами, які об'єктивно є більш небезпечними («застосування зброї», «погроза негайного застосування насильства», «проникнення у володіння особи»); 3) вдосконалення способу описання деяких із розглянутих елементів системи («поєднане з проникненням у володіння особи», «поєднане з погрозою застосування насильства», «в особливий період чи під час надзвичайного стану»); 4) узгодження змісту аналізованих ознак із розробленими у кримінально-правовій доктрині вимогами, яке мало б бути досягнуто за рахунок або обмеження («проникнення у володіння особи»), або зміни кола тих злочинів («щодо особи у зв'язку з її діяльністю»), на які розповсюджується «вплив» конкретної ознаки;

5) приведення системи ознак у відповідність із задекларованими принципами проекту, зокрема принципом однократності застосування кримінально-правових засобів, а також її (системи ознак) узгодження з іншими положеннями проекту (вчинення злочину «особою, яка має непогашену судимість за умисний злочин»).

ELEMENTS THAT INCREASE THE SERIOUSNESS OF CRIMES AGAINST REAL PROPERTY, ACCORDING TO THE DRAFT CRIMINAL CODE

Dudorov O. O.

Doctor of Law, Professor,

Professor at the Department of Criminal Policy and Criminal Law

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0003-4860-0681

o.o.dudorov@gmail.com

Movchan R. O.

Doctor of Law, Professor,

Professor at the Department of Constitutional, International and Criminal Law

Donetsk Vasyl Stus National University

600- richchia str., 21, Vinnytsia, Ukraine

orcid.org/0000-0003-2074-8895

romanmov1984@gmail.com

Key words: *crimes against property, differentiation of criminal liability, qualifying features, theft, possession, penetration, appropriation, property, violence, organized group, criminal organization, weapons, means of payment and instruments, special period, repetition.*

The article analyzes several provisions of the draft of the new Criminal Code of Ukraine, dedicated to the features that increase the severity of crimes against property and are designed to differentiate criminal liability for the specified crimes. Emphasis is placed on finding out the extent to which the achievements of domestic criminal law science and relevant foreign experience were taken into account when formulating relevant draft provisions.

It has been proven that the content of the system of features proposed in the project, which increase the severity of crimes against property, needs to be refined. It is at least necessary to: 1) remove from this system certain features unjustifiably included in it, which do not increase the social danger (severity) of the analyzed torts (“regarding someone else’s thing that was entrusted to a person or was in his care”, “regarding a close person or former spouse”); 2) put logical order of the elements of the system, which should be aimed at eliminating the currently existing unacceptable situation, when signs that are less dangerous (“using a stolen or forged means of payment or instrument”) are given the same (“as part of or at the behest of an organized group or a criminal organization”) or even a higher “qualifying” value compared to circumstances that are objectively more dangerous (“use of weapons”, “threat of immediate use of violence”, “intrusion into a person’s possession”); 3) improve the way of describing some of the considered elements of the system (“combined with intrusion into a person’s possession”, “combined with the threat of violence”, “in a special period or during a state of emergency”); 4) reconcile the content of the analyzed elements with the requirements developed in the criminal law doctrine, which should be achieved at the expense of either restrictions (“intrusion into the possession

of a person”) or changes in the scope of those crimes (“regarding a person in connection with his activities”), on which the “influence” of a specific feature is distributed; 5) bring the system of elements into line with the declared principles of the project, in particular the principle of the one-time application of criminal law means, as well as its (system of elements) coordination with other provisions of the project (commitment of a crime “by a person who has an outstanding criminal record for an intentional crime”).

Вступ. У вітчизняній юридичній літературі неодноразово зверталась увага на притаманну чинному Кримінальному кодексу України (далі – КК) безсистемність у побудові кваліфікованих складів найпоширенішого різновиду кримінальних правопорушень – проти власності [1, с. 6, 181; 2, с. 98–99; 3, с. 105–109]. Тому загалом без подиву сприймається та обставина, що у проєкті нового Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р., далі – проєкт) [4], розробленому Робочою групою з питань реформування кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президенті України (далі – робоча група), реалізований концептуально новий (порівняно з КК) підхід до вирішення проблеми диференціації відповідальності за вказані кримінальні правопорушення (розділ 6.1).

Після ознайомлення з проєктом є підстави констатувати, що в ньому знайшла втілення низка позитивних новел, зокрема надання наскрізного (а тому уніфікованого) кваліфікуючого значення деяким ознакам, які, на переконання робочої групи, мають підвищувати тяжкість кримінально караних посягань на власність. У такий спосіб вдається згадану вище безсистемність значною мірою звести нанівець. Водночас ретельніший аналіз відповідних положень проєкту змушує змінити його позитивну оцінку на більш обережну. Пояснюється це тим, що, на відміну від доволі вдалого загального концепту побудови «кваліфікуючих» ознак, їх змістовна наповнюваність викликає серйозні нарікання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика кримінально-правової охорони власності, будучи традиційною для правничої науки, досліджується протягом століть. У незалежній Україні найбільш вагомий внесок у розроблення цієї проблематики зробили, зокрема, такі науковці, як Н. Антонюк, І. Газдайка-Василишин, К. Задоя, О. Ільїна, Д. Калмиков, Д. Каменський, О. Книженко, В. Куц, П. Матишевський, М. Мельник, В. Навроцький, П. Олійник, М. Панов, А. Савченко, І. Самокиш, А. Соловйова, Я. Татаркевич, М. Хавронюк, А. Швець. Однак положення проєкту про відповідальність за кримінальні пра-

вопорушення проти власності на речі, наскільки відомо авторам цих рядків, поки що не ставали предметом наукових розвідок як згаданих, так й інших вітчизняних дослідників. Чи не єдиним винятком у цьому сенсі можуть слугувати тези Т. Михайліченко [5, с. 305–308, 6, с. 187–189]. Проте, по-перше, через їх обмежений обсяг вони не можуть претендувати на роль джерела, в якому відповідні проєктовані положення досліджено всебічно, по-друге, у згаданих тезах розглядались попередні версії проєкту, в яких аналізовані питання вирішувались дещо інакше порівняно з останньою на сьогодні редакцією проєктованого документа.

Метою статті є критичне осмислення запропонованої у проєкті системи ознак, які підвищують тяжкість злочинів проти власності на речі, за результатом чого мають бути виявлені її (системи) переваги і недоліки, а також розроблені пропозиції щодо вдосконалення відповідних положень проєкту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передусім висловимо сумнів у правильності визнання деяких ознак такими, що підвищують тяжкість злочинів проти власності одразу на два ступеня (ст. 6.1.2 проєкту). Зокрема, ми не можемо повністю підтримати пропозицію робочої групи про віднесення до числа таких ознак «вчинення умисних злочинів, передбачених статтями 6.1.4 чи 6.1.5, з використанням викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту» (п. 2 ст. 6.1.2 проєкту). Наше занепокоєння з-поміж іншого пояснюється тим, що «завдяки» запропонованому рішенням відповідні злочини будуть поставлені «на один щабель» із деякими іншими посяганнями, які об’єктивно є небезпечнішими (наприклад, вчиненими організованими групами). Належним чином диференціювати відповідальність у подібних випадках не допоможе і додаткова кваліфікація дій учасників організованої групи за ст. 7.1.5 проєкту, адже і підроблення, і викрадення платіжних засобів або інструментів так само визнаються окремими злочинами, передбаченими статтями 6.3.9 та 6.3.11 проєкту (і це, якщо не брати до уваги його ст. 6.3.10, в якій йдеться про зберігання вказаних предметів), які,

як і створення організованої групи або участь у ній, визнаються злочинами 3-го ступеня тяжкості. Аналіз іноземного кримінального законодавства так само не дозволив відшукати приклади використання подібної «кваліфікуючої» ознаки.

Як відомо, на різноманітних публічних заходах, присвячених обговоренню проєкту, його розробники нерідко заявляють про те, що деякі їхні рішення (так би мовити, неочевидні на перший погляд) зумовлені необхідністю виконання Україною певних міжнародних зобов'язань і потребою перегляду положень національного законодавства у світлі перспектив вступу України до ЄС. Зокрема, обґрунтовуючи свою позицію щодо надання кваліфікуючого значення «використанню викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту», робоча група відсилає до Директиви (ЄС) 2019/713 ЄП та РЄ від 19 квітня 2019 р. «Про боротьбу із шахрайством та підробкою безготівкових платіжних засобів», яка замінила Рамкове рішення Ради 2001/413 [7].

Проаналізувавши, однак, згадану Директиву, ми можемо констатувати, що апелювання до її положень у розглядуваній ситуації навряд чи доречно, адже у ст. 6 та ч. 5 ст. 9 цього документа містяться вимоги до держав-членів ЄС лише щодо: 1) криміналізації певних діянь; 2) встановлення максимального покарання за шахрайство, пов'язане з інформаційними системами, на рівні не менше 3 років позбавлення волі, тобто покарання, яке у проєкті відповідає злочинам 2-го, а не 3-го ступеня тяжкості (п. 2 і п. 3 ч. 1 ст. 3.2.5), якими автоматично (у разі ухвалення проєкту як закону) ставатимуть відповідні злочини проти власності, вчинені з використанням викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту.

Водночас у згаданій Директиві однозначно вказується на те, що найбільш суворе покарання має призначатись за відповідні злочини, вчинені у межах злочинних організацій (ч. 6 ст. 9). Цей факт слугує зайвим підтвердженням обґрунтованості нашої гіпотези щодо необхідності надання порівнюваним ознакам різного «кваліфікуючого» значення: якщо злочин проти власності вчинений з використанням викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту, то його тяжкість має підвищуватися на один ступінь, а якщо в складі або за завданням організованої групи чи злочинної організації – на два ступеня.

Звернемо увагу і на недоліки формулювання розглядуваної «кваліфікуючої» ознаки. У своїх публікаціях, присвячених проблемам кримінально-правової кваліфікації злочинів проти власності, вчинюваних із використанням платіжних карток або їх реквізитів, один із співавторів цих рядків раніше зазначав, що відповідні кримінально протиправні посягання становлять собою

ініціювання платежів, несанкціоновані законними держателями карток, та, як правило, набувають вигляду оплати товарів і послуг за допомогою платіжних терміналів, спеціалізованих інтернет-сайтів або отримання готівкових грошових коштів із банківських автоматів. Такі злочини доцільно (зокрема, задля їх уніфікованої кримінально-правової оцінки) поділяти на вчинювані з використанням: 1) справжніх платіжних карток; 2) підроблених платіжних карток; 3) реквізитів платіжних карток (без безпосереднього використання самих платіжних карток) [8, с. 242–255]. Вжитий у проєкті зворот «з використанням викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту», по-перше, упускає з виду останню (третю) групу посягань на власність, тяжкість яких, на нашу думку, не поступається тяжкості перших двох груп деліктів, по-друге, не враховує ту обставину, що справжні платіжні інструменти, використовувані зловмисником, можуть бути не лише викрадені ним, а й, наприклад, знайдені (законний держатель їх може елементарно загубити); не виключаються й випадки недобросовісного використання справжніх платіжних карток внаслідок добровільної передачі їх законними держателями (так зване дружнє шахрайство).

Ще й таке. Вказівка у п. 2 ст. 6.1.2 проєкту на «вчинення умисних злочинів, передбачених статтями 6.1.4 чи 6.1.5, з використанням викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту» потенційно спроможна спровокувати неоднозначність кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань на власність, адже з неї (вказівки) випливає, що ці посягання можуть розцінюватись і як викрадення, і як заволодіння правом на чужу річ.

Видається дискусійним надання аналогічного «кваліфікуючого» значення і такій ознаці, як «вчинення умисних злочинів, передбачених статтями 6.1.4–6.1.6, щодо чужої речі, яка була ввірена особі чи перебувала в її віданні» (п. 4 ст. 6.1.2 проєкту). Попри всі намагання, ми так і не змогли знайти бодай одного більш-менш вагомого аргументу на користь тези про підвищену небезпеку (тяжкість) зазначених дій порівняно з іншими, вчиненими за однакових умов (передусім йдеться про розмір заподіяної шкоди) різновидами викрадення (наприклад, заволодінням річчю шляхом зловживання довірою). Зрозуміти ж те, чому за наявності розглядуваної ознаки тяжкість відповідних злочинів має підвищуватися одразу на два ступеня, ми не можемо й поготів. Фактично реалізація ідеї, обстоюваної робочою групою, призведе до неприпустимої ситуації, коли, попри приблизно однаковий ступінь суспільної небезпеки (тяжкості), будь-яке привласнення чи розтрата завжди визнаватиметься злочином, який є на два

ступеня тяжчим, ніж крадіжка чи шахрайство (за термінологією КК). При цьому аксіоматичним є твердження про те, що «кваліфікований та особливо кваліфікований склади відображають більш суспільно небезпечні типи поведінки порівняно з тими, що відображені за допомогою основних складів» [1, с. 64].

Суголосно висловлюється В. Киричко, який зазначає, що аналізоване збільшення караності виглядає так, начебто факт викрадення речі, яка була ввірена особі чи перебувала в її віданні, сам по собі містить підставу для такого рішення. «Однак відповідно до ч. 4 (наразі це ч. 5 – О. Д., Р. М.) ст. 1.2.4 «Пропорційність» Проекту КК «більш суворий кримінально-правовий засіб встановлюється та застосовується тільки тоді, коли менш суворого засобу недостатньо для виконання завдання цього Кодексу». Якщо для виконання завдань Кодексу у випадках вчинення крадіжки речі, яка не була ввірена і не перебувала у віданні особи, достатньо призначити покарання у виді ув'язнення на строки, відповідно, не більше 2, 4 і 8 років, то чому для досягнення тих самих цілей у випадку крадіжки речі, яка була ввірена особі чи перебувала в її віданні, потрібно збільшити строк ув'язнення в перших двох випадках у два рази, в третьому – на 5 років? Соціальний характер зазначеної обставини такого рішення не обумовлює...» [9, с. 13].

Невиправданість підходу, відбитого у п. 4 ст. 6.1.2 проекту, підтверджує і релевантний зарубіжний досвід. Звернувшись до нього, переконуємось у тому, що парламентарії абсолютної більшості європейських країн передбачили ідентичні покарання (хоча й у межах різних статей) як за крадіжку (переважно і за шахрайство), так і за привласнення/розтрату. При цьому, наприклад, в Естонії, Словенії, Сербії та ФРН покарання за крадіжку є навіть дещо суворішим (найчастіше до 3 років позбавлення волі в той час, як за привласнення – до 2 років).

Не буде зайвим зазначити і такий термінологічний аспект. Вжите у п. 4 ст. 6.1.2 проекту формулювання «вчинення умисних злочинів, передбачених статтями 6.1.4–6.1.6, щодо чужої речі, яка була ввірена особі чи перебувала в її віданні» у своїй завершальній частині некритично відтворює ч. 1 ст. 191 КК, яка предметом привласнення чи розтрати як злочину проти власності називає чуже майно, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні. І це при тому, що в юридичній літературі доведено, що словосполучення «ввірене майно» та «майно, що перебуває у віданні особи»: 1) не відображають сучасних економічних відносин, віддзеркалюючи процеси, притаманні соціалістичній економіці, в якій не було ані речового права, ані права довірчої власності [10, с. 85–86];

2) не використовуються у кримінальному законодавстві європейських країн та є складними для тлумачення, через що мають бути замінені більш сучасними зворотами, зрозумілішими для суб'єктів правозастосування [11, с. 234–235].

Несприйняття надання двом згаданим вище ознакам статусу таких, що підвищують тяжкість злочинів проти власності одразу на два ступеня, посилюється після порівняння їх із деякими ознаками, які підвищують тяжкість цих злочинів усього на один ступінь. Передусім йдеться про таку ознаку, як «застосування зброї» (п. 7 ст. 6.1.3 проекту). З погляду КК викрадення із застосуванням зброї – це розбій, покарання за вчинення якого виправдано є значно суворішим за покарання, встановлене, наприклад, за крадіжку, грабіж чи привласнення ввіреного майна. За умови ж втілення пропонованого робочою групою підходу матиме місце нелогічна ситуація, коли, наприклад, шахрайство (одна з форм викрадення), вчинене з використанням викраденої банківської картки, або привласнення ввіреного майна (інша форма викрадення) за однакових умов визнаватимуться більш тяжкими злочинами (3-го ступеня), ніж викрадення майна, вчинене із застосуванням зброї (злочин 2-го ступеня).

Звісно, можна апелювати до того, що аналізовані дії:

1) мають визнаватися ще й такими, які вчинені з погрозою застосування насильства (п. 9 ст. 6.1.3 проекту). Щоправда, з точки зору кваліфікації ця кількісна ознака (наявність не однієї, а двох ознак, що підвищують тяжкість злочину на один ступінь) не перетворюється в якісну (тяжкість відповідного злочину підвищуватиметься лише на один, а не на два ступеня – це впливає зі ст. 2.5.12 проекту «Правила встановлення ступеня тяжкості злочину за наявності ознак складу злочину, що змінюють ступінь тяжкості злочину») і впливатиме хіба що на призначення покарання;

2) можуть кваліфікуватися за сукупністю з такими кримінальними правопорушеннями, як обіг зброї та погроза спричинити смерть чи тяжку шкоду здоров'ю (статті 7.3.4, 4.3.3 проекту, відповідно). Утім, варто мати на увазі те, що відповідно до проекту викрадення платіжних інструментів так само визнається окремим злочином того ж (як і обіг зброї та погроза спричинити смерть або тяжку шкоду здоров'ю) 3-го ступеня тяжкості (ст. 6.3.9).

До речі, це саме стосується й іншого окремого злочину – поведіння (зокрема, зберігання та переміщення, без яких вчинити подальше викрадення майна навряд чи можливо) з викраденим платіжним засобом. Виходить, що: з одного боку, викрадення, вчинюване із застосуванням вогнепальної зброї, має кваліфікуватися за сукупністю злочинів, кожен з яких (і викрадення, і відповідна

погроза чи обіг зброї) є злочином 3-го ступеня тяжкості; з іншого, і крадіжка, вчинювана за допомогою викраденої платіжної картки, також має кваліфікуватися за сукупністю злочинів, кожен з яких (і викрадення, і відповідні дії щодо платіжного інструменту) є злочином все того ж 3-го ступеня тяжкості.

Спираючись на правила призначення покарання за сукупністю злочинів (ст. 3.3.6 проєкту), маємо констатувати, що найвища межа остаточного покарання і за перше, і за друге діяння (сукупність діянь) є однаковою – це 8 років ув'язнення. І тому знову поставимо для обговорення питання: чи можна визнати однопорядковою суспільну небезпеку (тяжкість) викрадення, вчинюваного за допомогою погрози застосування вогнепальної зброї, і шахрайства, вчинюваного за допомогою викраденої (чи підробленої) банківської карти? Як ілюстрацію нелогічності пропонованої ситуації згадаємо хоча б досвід ФРН, в якій «звичайна» крадіжка карається позбавленням волі на строк до 5 років або штрафом у той час, як озброєна крадіжка – позбавленням волі на строк від 6 місяців до 10 років.

Щодо такої «кваліфікуючої» ознаки, як погроза спричинити смерть чи тяжку шкоду здоров'ю», додатково хотілося б відмітити те, що відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1.4.3 проєкту тяжка шкода здоров'ю може полягати у: а) втраті органу чи його функції, б) каліцтві статевого органу чи стерилізації, в) стійкому розладі психіки, г) розладі здоров'я, поєднаному зі стійкою втратою загальної працездатності понад 33 відсотки чи повною втратою професійної працездатності, д) зараженні особливо небезпечною інфекційною хворобою або її збудником, е) перериванні вагітності, є) неправному спотворенні обличчя чи тіла або ж) реальній небезпеці для життя людини в момент спричинення шкоди здоров'ю [4]. З огляду на сказане, змодельюємо ситуацію: правопорушник бажає заволодіти майном особи, при цьому погрожуючи їй зброєю і не конкретизуючи характер погрози. Виникає питання: як довести, що особа погрожувала спричинити смерть чи саме тяжку шкоду здоров'ю?

Наведені вище міркування щодо «застосування зброї» і «погрози застосування насильства» стосуються й іншої ознаки, яка підвищує ступінь тяжкості викрадень на один ступінь, – їх поєднання «із проникненням у володіння особи» (п. 6 ст. 6.1.3 проєкту). Видається, що ця ознака істотно більше підвищує небезпеку (тяжкість), наприклад, крадіжки, ніж використання попередньо викрадених платіжних засобів. При цьому наявність окремої статті про відповідальність за порушення недоторканості житла чи іншого володіння (ст. 4.7.5 проєкту) ще менше змінює ситуацію навіть порівняно з попередньою (щодо зброї),

адже таке порушення визнається злочином лише 1-го ступеня тяжкості.

Не менше запитань виникає і стосовно визнання такими, що підвищують тяжкість більшості злочинів проти власності на один ступінь, і низки інших ознак. Зокрема, хотілося б висловити деякі міркування щодо доцільності надання відповідного «кваліфікуючого» значення такій ознаці, як вчинення викрадення чужої речі та заволодіння чужою нерухомою річчю або правом на річ «щодо близької людини або колишнього подружжя» (п. 2 ст. 6.1.3 проєкту).

У Пояснювальній доповіді до Стамбульської конвенції підкреслюється надзвичайна важливість забезпечення недопущення будь-яких винятків у криміналізації й притягненні до відповідальності за такі акти, як сексуальне насильство і зґвалтування, вчинені проти колишніх чи теперішніх партнерів або подружжя. У самій же Стамбульській конвенції (ст. 43) чітко вказується на те, що відповідальність за передбачені нею правопорушення має наставати незалежно від характеру відносин між жертвою і правопорушником. Однозначну позицію з приводу зазначеного питання зайняв і ЄСПЛ, який у рішенні від 9 червня 2009 р., ухваленому у справі «Опуз проти Туреччини», наголосив на тому, що насильство в сім'ї є не приватною чи сімейною справою, а питанням, що зачіпає суспільні інтереси, що, своєю чергою, вимагає ефективних дій з боку держави [12, с. 106–108]. Варто, однак, наголосити на тому, що кримінальні правопорушення проти власності – це не про домашнє та гендерно обумовлене насильство, де викладений підхід частково є прийнятним, зокрема, через необхідність виконання Україною взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань.

Невиправданість втіленого у проєкті підходу красномовно підтверджується і результатами відповідного компаративістського аналізу, які засвідчують, що розглядувана ініціатива робочої групи не була реалізована у жодній європейській країні. Ба більше: у низці держав (зокрема, ст. 218-с КК Болгарії, ч. 4 ст. 278 КК Польщі, ст. 231 КК Румунії, ст. 222 КК Сербії, ст. 311-2 КК Франції, пар. 247 КК ФРН, ч. 4 ст. 245 КК Хорватії) кримінальні правопорушення у вигляді викрадення майна у близьких осіб віднесено до числа тих, кримінальне провадження стосовно яких розпочинається лише за заявою потерпілого (справи приватного обвинувачення). А, наприклад, у ст. 144 КК Туреччини передбачено навіть пом'якшену відповідальність (привілейований склад) за викрадення майна, яке перебуває у спільній сумісній власності.

Подібною до попередньої є ситуація з такою ознакою, як викрадення в осіб, пов'язане з їхньою

діяльністю (п. 3 ст. 6.1.2, п. 3 ст. 6.1.3 проекту). Як наша суб'єктивна оцінка, так і відповідний зарубіжний досвід (прикладів втілення подібного підходу відшукати не вдалося) переконують у недоцільності надання «кваліфікуючого» значення згаданій ознаці стосовно більшості (але не всіх, про що йтиметься далі) злочинів проти власності. Тут не буде зайвим нагадати і про таку одну з основних розроблених у теорії кримінального права вимог до змісту кваліфікуючих ознак, як фактична або вірогідна поширеність на практиці (типовість) відповідного більш небезпечного варіанту злочинної поведінки [13, с. 125–129]. Справа, однак, полягає в тому, що, на відміну від випадків заподіяння різноманітної шкоди здоров'ю, знищення або пошкодження майна (або відповідних погроз), через що у КК і виокремлено низку відповідних складів злочинів (статті 345, 345-1, 347, 347-1 тощо), ми не зустрічали випадків, коли б осіб, які здійснюють відповідні повноваження (обов'язки), «карали» за це викраденням належного їм майна або іншим незаконним заволодінням останнього.

Відзначимо і такий парадоксальний момент: якщо ознака, передбачена п. 3 ст. 6.1.2 проекту («щодо людини (чи близької їй людини), яка займає особливо відповідальне становище...»), поширюється на всі злочини проти власності, то ознака, передбачена п. 3 ст. 6.1.3 проекту («щодо людини (чи близької їй людини) у зв'язку з виконанням нею службових повноважень чи професійних обов'язків...»), – лише на злочини, передбачені статтями 6.1.4 і 6.1.5 проекту (викрадення чужої речі та заволодіння чужою нерухомою річчю або правом на річ, відповідно), і не впливає на кваліфікацію чи не єдиного злочину, на який вона (ознака) справді мала б розповсюджуватися, – це передбачене ст. 6.1.7 проекту знищення або пошкодження чужої речі. Вважаємо, що аналізовані ознаки, які підвищують тяжкість злочину (і на один, і на два ступеня), мали б стосуватися саме і тільки злочину, передбаченого ст. 6.1.7 проекту.

Вказаним проблеми відбито у проекті підходу до диференціації кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження чужої речі, на жаль, не вичерпуються. Так, аналізуючи ініційовані робочою групою підстави для градації відповідальності, Т. Михайліченко запитує: «Хіба ж не підвищується рівень небезпечності вчиненого, якщо винним обрано способом вчинення вказаних кримінальних правопорушень підпал, вибух, затоплення значних територій тощо? Ймовірно, можна кваліфікувати дії винного додатково за ст. 4.3.5 проекту «Створення небезпеки для життя чи здоров'я іншої людини». Але чи правильно це, враховуючи, що Проект КК все ж «послугується» терміном загальнонебезпечного способу, більш того: надає його визначення

у п. 16 ч. 1 ст. 1.3.1 Проекту?» [5, с. 307–308]. Видається, що при удосконаленні проекту його розробникам варто врахувати і ці резонні зауваження.

На перший погляд, може скластися враження, що серед передбачених проектом «кваліфікуючих» ознак злочинів проти власності чи не «найбезпроблемнішою» є така традиційна ознака, як їх вчинення «з проникненням у володіння особи» (п. 8 ст. 6.1.3 проекту). Виявляється, однак, що і відносно згаданої ознаки можна висловити подібні до попередніх зауваження, які стосуються кола злочинів, на які вона поширюється. Пояснимо свою позицію. У вітчизняних дослідників загалом не викликає сумнівів виправданість встановлення суворішої відповідальності за вчинені у формі крадіжки, грабежу чи розбою викрадення, поєднані з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище. Вищий ступінь суспільної небезпеки (тяжкості) таких діянь (як і більшості інших форм викрадень) найчастіше пояснюється тим, що при їх скоєнні відбувається посягання не лише на власність, яке полягає у протиправному вилученні чужого майна, що завдає шкоду (матеріальну та фізичну – при грабежі та розбої) власнику чи іншому володільцю майна, а й на фундаментальне право особи на недоторканість житла, іншого приміщення чи сховища, що знаходиться в її власності (володінні, користуванні, розпорядженні) [14, с. 74; 15, с. 179–180, 183]. Зважаючи на це, немає підстав піддавати сумніву виправданість поширення впливу аналізованої ознаки на викрадення.

Проте, крім викрадення чужої речі, «кваліфікуюче» значення досліджуваної ознаки у проекті поширене і на таке посягання, як заволодіння чужою нерухомою річчю або правом на річ (ст. 6.1.5 проекту). Цей крок робочої групи видається помилковим, адже не враховує тієї принципово важливої обставини, що змістом згаданого заволодіння якраз і є проникнення у володіння іншої особи. Це, своєю чергою, означає те, що будь-який прояв заволодіння (наприклад, передбачене ст. 197-1 КК самовільне зайняття земельної ділянки, визначальною рисою якого якраз і є «заволодіння» нею [16, с. 156–158; 17, с. 409–413]) супроводжується проникненням у володіння особи, а це свідчить про порушення такої вимоги до змісту кваліфікуючих ознак, як нехарактерність відповідного більш небезпечного варіанту поведінки (обставини, яким надається властивість кваліфікуючих, не повинні бути нормою для більшості кримінальних правопорушень). Тому проект у цій частині слід уточнити. Принагідно зауважимо, що викладене зайвий раз засвідчує недоцільність об'єднання у межах однієї статті дій, передбачених наразі ст. 6.1.5 проекту, а саме заволодіння чужою нерухомою річчю і правом на чужу річ (це, однак, є темою окремої розмови).

При визначенні шляхів диференціації кримінальної відповідальності за викрадення чужої речі робочій групі, яка демонструє неабияку гнучкість з питання про вплив тієї чи іншої ознаки на тяжкість злочинів проти власності, є також сенс осмислити висунуту в юридичній літературі пропозицію відмовитись від використання єдиної кваліфікуючої ознаки «поєднане з проникненням у житло, приміщення або інше сховище», перейшовши до використання двох самостійних ознак – «поєднане з проникненням у приміщення або інше сховище» (в межах кваліфікованих складів відповідних злочинів проти власності) та «поєднане з проникненням у житло або інше володіння, використовуване як житло» (в межах особливо кваліфікованих складів злочинів) [1, с. 10, 151, 179].

Про те, що у межах однієї кваліфікуючої ознаки законодавець на сьогодні штучно і невіправдано (механічно) об'єднав різні за своїм правовим значенням матеріальні об'єкти, розмірковує і В. Бурдін: «Хіба можна прирівняти за соціальним значенням право особи на недоторканість її житла, яке порушують протиправним проникненням до нього, а також право особи на охорону її сховищ? Відповідь на це питання може бути тільки негативною... при викраденні майна з проникненням до житла особи винний порушує одночасно два самостійні об'єкти кримінально-правової охорони – відносини власності та відносини з приводу охорони житла особи, що забезпечує приватність її життя... на сьогодні навряд чи є підстави настільки посилювати кримінальну відповідальність за викрадення, якщо воно відбувалося з проникненням у сховище чи будь-яке інше приміщення, яке за своїми ознаками не може бути віднесене до житла чи іншого володіння особи» [15, с. 183–184]. Вчений висловлюється за те, щоб відповідну кваліфікуючу ознаку сформулювати як проникнення «у житло чи інше володіння особи», що відповідатиме формулюванню об'єкта кримінально-правової охорони, визначеному у ст. 162 КК, а також у ст. 233 КПК України і ст. 30 Конституції України [15, с. 185, 187].

При цьому подібне прирівнювання у проекті все ж вбачається, не дивлячись на відмову його розробників від використання у розглядуваному контексті від термінологічного звороту «інше приміщення чи сховище». Адже під володінням особи пропонується розуміти місце, отримати доступ до якого або перебувати в якому можна лише з дозволу власника, володільця чи уповноваженої особи, і це не лише житло (будь-яке приміщення, призначене для постійного чи тимчасового проживання в ньому людини, а також всі складові частини такого приміщення), а й інше володіння – транспортний засіб, земельна ділянка,

гараж, будівля, приміщення чи споруда будь-якого призначення, що перебуває у власності чи користуванні (п. 10 ч. 2 ст. 1.4.1 проекту). Очевидно, що поняття будівлі, приміщення чи споруди будь-якого призначення, що перебуває у власності чи користуванні, здатне охопити не лише згадане у ст. 30 Конституції України житло чи інше володіння особи.

Окремим аспектом розглядуваної проблематики є недосконалість обраного робочою групою способу описання деяких інших відповідних ознак, сам факт надання «кваліфікуючого» значення яким сумнівів не викликає.

Це передусім стосується ознаки у вигляді «застосування насильства або погрози його застосування» (п. 9 ст. 6.1.3 проекту), яка підвищує тяжкість викрадення чужої речі та заволодіння чужою нерухомою річчю або правом на річ на один ступінь. І якщо з приводу «насильства» питання виникають лише в аспекті дотримання принципу *non bis in idem*, то щодо погрози зазначимо таке.

По-перше, за наведеного формулювання однакоє «кваліфікуюче» значення надається погрозі як негайного, так і потенційного застосування насильства. Видається, однак, що за всіх інших однакових умов потенційна погроза, яка є характерною для вимагання, є менш небезпечною за негайну, що є (з погляду КК) конститутивною ознакою розбою. Нагадаємо, що основними розмежувальними ознаками вимагання, з одного боку, і грабежу та розбою, з іншого, є те, що: 1) вимога передати майно у розбої і грабежі характеризується ознакою негайності; у вимаганні ця вимога звернута у майбутнє; 2) у вимаганні винний погрожує застосувати насильство до потерпілого чи його близьких у майбутньому, у грабежі чи розбої – негайно. На відміну від розбою, вимагання з певними застереженнями може вважатись відтермінованим, а не негайним заволодінням чужим майном [18, с. 105].

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України, важливою є і та обставина, що нашу точку зору із розглядуваного питання поділяють і парламентарії більшості європейських країн. Провівши компаративістське дослідження, під час якого було проаналізовано передбачені у кримінальному законодавстві таких країн строки позбавлення волі, встановлені, з одного боку, за викрадення, поєднане із застосуванням насильства чи погрозою (для зручності будемо використовувати зворот «негайна погроза»), а, з іншого, – за вимагання (далі – потенційна погроза), маємо підстави висновувати, що: 1) лише в чотирьох країнах уніфіковано відповідальність за викрадення, поєднане з негайною та потенційною погрозою (Австрія, Бельгія, Італія, Нідерланди). У всіх інших (особливо в «ближчих» до України країнах «югослав-

ської» групи і колишніх постсоціалістичних державах) покарання за потенційну погрозу є істотно меншим; 2) у кримінальному законодавстві всіх відповідних країн застосованому при викраденні насильству або погрози надається вагомніше кваліфікуюче значення, ніж у проєкті. Тому пропонуємо робочій групі визнати потенційну погрозу ознакою, яка підвищує тяжкість відповідних злочинів проти власності на один ступінь, а негайну погрозу – на два ступеня.

По-друге, у п. 9 ст. 6.1.3 проєкту йдеться лише про один вид погрози – погрозу насильством. Таким чином, за умови реалізації пропонованого підходу жодного «кваліфікуючого» значення не надаватиметься іншим видам погроз, застосування яких для заволодіння майном (правом на майно) на сьогодні розцінюється як вимагання: обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб; пошкодження чи знищення майна; розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (ст. 189 КК). Водночас відмітимо той факт, що більшість зазначених видів погроз включено до єдиного поняття «погроза», яке визначено робочою групою в «загальному глосарії» та яке розуміється як усне, письмове чи конклюдентними діями залякування людини: 1) застосування насильства, 2) зґвалтування чи сексуальним насильством, 3) знищенням чи пошкодженням майна, 4) розголошенням дійсних чи вигаданих відомостей, які можуть скомпрометувати людину, або 5) спричиненням їй будь-якої іншої шкоди (п. 44 ч. 2 ст. 1.4.1 проєкту). Зазначимо і те, що, на відміну від насильства та погрози спричинити смерть чи тяжку шкоду здоров'ю, відповідальність за зазначені види погроз (знищення/пошкодження майна, розголошення відповідних відомостей тощо) не регламентується й окремими статтями проєкту.

Подібні зауваження на адресу розглядуваної «кваліфікуючої» ознаки висловлює Т. Михайличенко, яка з-поміж іншого звертає увагу на те, що нині вимагання (ст. 189 КК) – це формальний склад злочину, а викрадення за проєктом – матеріальний. Через це науковицею ставиться логічне питання: чи є достатнім пропонований рівень захисту, адже висловлення вимоги віддати майно в майбутньому, поєднаної з погрозою насильства, буде лише замахом на викрадення? [5, с. 306].

Для отримання виваженої відповіді на поставлені питання ми вирішили (вчергове) звернутися до релевантного європейського досвіду, завдяки чому з'ясували, що: 1) крім Андорри, Болгарії, Данії, Італії та Швейцарії, в усіх інших європейських країнах за вимагання встановлено істотно суворіше покарання (принаймні порівняно з крадіжкою, шахрайством і привласненням); 2) у бага-

тьох державах поряд із вимаганням окремою статтею регламентується відповідальність і за таке діяння, як «шантаж», яке знову ж переважно (виняток – КК Нідерландів) карається суворіше порівняно з названими вище іншими формами викрадення.

Наприклад: відповідно до КК Португалії покаранням за крадіжку є позбавлення волі на строк до 3 років чи штраф (ст. 203) тоді, як за шантаж – позбавлення волі на строк від 6 місяців до 5 років (ч. 2 ст. 222); у КК Сербії: за крадіжку – штраф чи позбавлення волі на строк до 3 років (ст. 203); за шантаж – позбавлення волі на строк від 3 місяців до 5 років (ст. 215); у КК Угорщини: за крадіжку – позбавлення волі на строк до 2 років (ст. 370); за шантаж – позбавлення волі на строк від 1 до 5 років (ст. 367); у КК Франції: за крадіжку – позбавлення волі на строк до 3 років та штраф 45 тис. євро (ст. 311-1); за шантаж – позбавлення волі на строк 5 років та штраф 75 тис. євро (ст. 312-10).

Наведена інформація не залишає сумнівів у тому, що парламентарії європейських країн солідарні з нами в оцінці суспільної небезпеки викрадення майна, поєднаного з відповідними погрозами, як такої, яка є істотно вищою порівняно з тією, що характерна для простого викрадення (наприклад, таємного) майна. Тому щонайменше погрози «пошкодження чи знищення майна» та «розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці» мають визнаватися ознаками, що підвищують тяжкість відповідних злочинів проти власності на один ступінь. Питання ж доцільності реалізації подібної ініціативи щодо інших видів погроз має бути вирішено за результатами проведення спеціальних досліджень.

Видається, що вдосконалення потребує і втілений у проєкті спосіб описання такої «кваліфікуючої» ознаки, як вчинення умисного злочину проти власності «в особливий період чи під час надзвичайного стану» (п. 10 ст. 6.1.3 проєкту).

Аналізуючи викладену в майже ідентичний спосіб ознаку, передбачену у частинах четвертих статей 185, 186, 187, 189, 191 КК, одним з авторів цих рядків було доведено, що за нею мають кваліфікуватися будь-які передбачені диспозиціями цих норм діяння, вчинені у відповідних умовах – незалежно від місцевості та обставин їхнього скоєння, тобто того, чи були вони безпосереднього пов'язані з використанням згаданих умов [19, с. 117–121]. Правильність такого тлумачення чинного кримінального закону підтвердив і Касаційний кримінальний суд Верховного Суду [20]. При цьому, висловлюючи переконання у необхідності саме такого тлумачення, паралельно ми зауважували, що кваліфікація будь-яких вчинених при

воєнному стані посягань на власність (зокрема, не пов'язаних із використанням умов такого стану) саме за частинами четвертими вказаних статей КК навряд чи може вважатися доцільною.

Як свідчить аналіз відповідних судових рішень, нашу позицію поділяють і представники Феміди. Адже в жодному із цих рішень винним не було призначено надмірно суворе покарання, передбачене ч. 4 ст. 185 КК. Замість цього судді, переважно затверджуючи угоди про визнання винуватості: або призначали узгоджене сторонами покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років, від якого винна особа надалі звільнялася на підставі статей 75–76 КК; або, посилаючись на ст. 69 КК, призначали не передбачене у ч. 4 ст. 185 КК, але доцільне, на думку суддів, у таких ситуаціях покарання у виді штрафу.

І хоч за проектом «кваліфікуюче» значення відповідної ознаки є не таким серйозним (вона підвищуватиме тяжкість злочинів проти власності лише на один ступінь), з урахуванням наведених міркувань рекомендуємо робочій групі замінити пропонуване у п. 10 ст. 6.1.3 проекту словосполучення «в особливий період або під час надзвичайного стану» на зворот «з використанням умов особливого періоду або надзвичайного стану». Про те, що відповідні кваліфікуючі ознаки викрадення і розбою мають бути описані подібним чином (з використанням обставин, що виникли внаслідок надзвичайних подій), веде мову й А. Соловйова [21, с. 426, 430]. До слова за умови виділення у проекті складу «привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» (ч. 2 ст. 191 КК) можна було б дискутувати стосовно доцільності посилення відповідальності за будь-які прояви таких дій, вчинені в особливий період або під час надзвичайного стану, незалежно від використання відповідних умов. Однак у проекті відповідальність за всі форми викрадення уніфіковано у межах єдиної ст. 6.1.4, що робить зазначену дискусію безпредметною.

Варто зупинитись і на характерній для проекту проблемі узгодженості змісту деяких аналізованих ознак з іншими його положеннями (проблема системності). На відміну від КК, у проекті посилення відповідальності за злочини проти власності пов'язується з їх вчиненням «особою, яка має непогашену судимість за умисний злочин» (п. 10 ст. 6.1.3). Водночас, наприклад, у розділі 6.5 проекту «Кримінальні правопорушення проти порядку використання природних ресурсів», так само включеному в його Книгу шосту «Кримінальні правопорушення проти економіки» (сказане стосується і багатьох інших розділів), не передбачено посилення відповідальності

навіть у випадку попереднього вчинення аналогічних (не кажучи вже будь-які) умисних злочинів.

Для наочнішої демонстрації нелогічності підходу, обстоюваного робочою групою, змодельовано таку ситуацію. Особа вчиняє передбачене ст. 6.5.4 проекту умисне заволодіння природним ресурсом, а потім, маючи непогашену судимість за цей умисний злочин, – викрадення ноутбука (ст. 6.1.4 проекту). За таких умов тяжкість останнього злочину (викрадення ноутбука) підвищуватиметься на один ступінь. Водночас у зворотній ситуації, коли вчиняються два цих самих умисних злочини, передбачені різними розділами однієї Книги проекту, ступінь тяжкості другого злочину (незаконного заволодіння природними ресурсами), попри наявність непогашеної судимості за попереднє викрадення ноутбука, змінена не буде. Зрозуміти таку логіку складно. Видається, що така несправедлива ситуація, яка має місце і в КК (зокрема, йдеться про повторність кримінальних правопорушень проти власності та злочинів, передбачених статтями 262 і 289), має бути усунута, а стосовно аналізованої ознаки розробникам проекту варто зайняти послідовну позицію: або вона (ознака) підвищує тяжкість усіх умисних злочинів, або жодного.

Насамкінець звернемо увагу на те, що: з одного боку, викрадення майна та заволодіння чужою нерухомою річчю або правом на річ, «поєднані з насильством або погрозою його застосування» та «з проникненням у володіння іншої особи», визнаються злочинами, тяжкість яких підвищується на один ступінь (п. 8 та п. 9 ст. 6.1.3 проекту), а вчинені «з використанням викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту» – на два ступеня (п. 2 ст. 6.1.2 проекту); з іншого, перераховані «кваліфікуючі» ознаки становлять собою самостійні склади кримінальних правопорушень – порушення недоторканості житла чи іншого володіння (ст. 4.7.5 проекту); спричинення відповідної шкоди здоров'ю (статті 4.2.6–4.2.9 проекту); підроблення та викрадення платіжних засобів або інструментів (статті 6.3.9, 6.3.11 проекту).

Закономірно постає питання: чи не буде одночасне врахування цих обставин і як таких, що підвищують ступінь тяжкості злочину проти власності, і як підстави для кваліфікації за окремими статтями порушення принципу однократності застосування кримінально-правових засобів, згідно з яким особа не може бути піддана кримінально-правовим засобам за цим Кодексом більше одного разу за те саме кримінальне правопорушення (ч. 1 ст. 1.2.7 проекту)? Нагадаємо, що принцип *non bis in idem* сформульований в чинному законодавстві подібним чином – як заборона подвійного притягнення особи до відповідальності одного виду (ч. 1 ст. 61 Конституції України, ч. 3 ст. 2 КК).

Наприклад, при викраденні майна особа спричинила потерпілому тяжку шкоду здоров'ю (за термінологією КК – тяжкі тілесні ушкодження). Наразі ми кваліфікуємо такі дії лише за ч. 4 ст. 187 – без посилання на ст. 121 КК. За реалізації ж пропонуваного у проєкті підходу це насильство ми, вочевидь, будемо враховувати двічі, через що робочій групі слід бути готовою пояснити його (підходу) слушність. До речі, позначена проблема є наскрізною для проєкту, оскільки після його вивчення постає низка подібних питань у випадках, коли ознака, яка підвищує тяжкість того чи іншого злочину, є самостійним кримінальним правопорушенням, передбаченим у проєкті [22].

Висновки з дослідження. Таким чином, слід констатувати, що, незважаючи на втілення у проєкті низки новаторських і загалом прогресивних концептуальних ідей, змістовна наповненість пропонованої робочою групою системи ознак, які підвищують тяжкість злочинів проти власності, потребує доопрацювання. Йдеться щонайменше про необхідність:

1) вилучення із цієї системи окремих невіршавдано включених до неї ознак, які не підвищують суспільну небезпеку (тяжкість) аналізованих деліктів («щодо чужої речі, яка була ввірена особі чи перебувала в її віданні», «щодо близької людини або колишнього подружжя»);

2) логічного впорядкування елементів системи, яке має бути направлене на усунення існу-

ючої наразі неприйнятної ситуації, коли ознакам, які є менш небезпечними («з використанням викраденого або підробленого платіжного засобу чи інструменту»), надається однакове («в складі або за завданням організованої групи чи злочинної організації») або навіть вище «кваліфікуюче» значення порівняно з обставинами, які об'єктивно є більш небезпечними («застосування зброї», «погроза негайного застосування насильства», «проникнення у володіння особи»);

3) вдосконалення способу описання деяких із розглянутих елементів системи («поєднане з проникненням у володіння особи», «поєднане з погрозою застосування насильства», «в особливий період чи під час надзвичайного стану»);

4) узгодження змісту аналізованих ознак із розробленими у кримінально-правовій доктрині вимогами, яке мало б бути досягнуто за рахунок або обмеження (у випадку із «проникненням у володіння особи»), або зміни кола тих злочинів (у випадку із вчиненням «щодо особи у зв'язку з її діяльністю»), на які розповсюджується «вплив» конкретної ознаки;

5) приведення системи ознак у відповідність із задекларованими принципами проєкту, зокрема принципом однократності застосування кримінально-правових засобів, а також її (системи ознак) узгодження з іншими положеннями проєкту (вчинення злочину «особою, яка має непогашену судимість за умисний злочин»).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гльїна О. В. Кримінально-правова характеристика кваліфікуючих ознак корисливих злочинів проти власності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 201 с.
2. Гальцова В. В., Володіна О. О. Кваліфікуючі ознаки кримінальних правопорушень проти власності як засіб диференціації кримінальної відповідальності. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2022. Вип. 43. С. 94–101.
3. Лашук Н. Р. Концепція реформування законодавства про публічні правопорушення : систематизація ознак, які обтяжують відповідальність за посягання на власність. *V Львівський форум кримінальної юстиції «Кримінальна юстиція: quo vadis?»* : збірка тез Міжнародної науково-практичної конференції. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 105–109.
4. Проєкт нового Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення: 10.04.2023).
5. Михайліченко Т. О. Злочини та проступки проти власності на речі : аналіз розділу 7.1 Проєкту нового КК. *Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути* : матеріали міжнар. наук. конференції, м. Харків, 21–22 жовт. 2022 р. / редкол. : В. Я. Тацій, Ю. А. Пономаренко, Ю. В. Баулін та ін. Харків : Право, 2022. С. 305–308.
6. Михайліченко Т. О. Спроба системного аналізу злочинів та проступків проти власності за проєктом нового КК. *Особлива частина Кримінального кодексу України : система та зміст* : матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 20–23 жовт. 2021 р. / редкол.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко, І. А. Вишневська. Харків : Право, 2022. С. 187–189.
7. Directive (EU) 2019/713 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on combating fraud and counterfeiting of non-cash means of payment and replacing Council Framework Decision 2001/413/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/713/oj> (дата звернення: 10.04.2023).
8. Дудоров О. О. Кримінальне право : теорія і практика (вибрані праці). Київ : Ваїте, 2017. 872 с.
9. Киричко В. М. Про системні законодавчі віруси і соціальні засади створення нової системи Кримінального кодексу України. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2021. № 2. С. 1–26.

10. Книженко О. О. Проблеми кваліфікації чи розтрата чужого майна особою, якій це майно було ввірене чи перебувало в його віданні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3. С. 82–89.
11. Цивільський О. І. Основні проблеми визначення предмета привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. *Право і суспільство*. 2022. № 5. С. 229–236.
12. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
13. Мармура О. З. Ознаки, що кваліфікують злочин : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 280 с.
14. Яновська О. Г., Біцай А. В., Саєнко Г. Ю. До питання визначення «проникнення» як кваліфікуючої ознаки злочинів проти власності. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 3. С. 71–78.
15. Бурдін В. До питання про розуміння кваліфікуючої ознаки «проникнення в житло, інше приміщення чи сховище». *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2019. Вип. 68. С. 178–188.
16. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінальна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво : монографія. Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2012. 400 с.
17. Мовчан Р. О. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері земельних відносин : законодавство, доктрина, практика : монографія; передмова д-ра юрид. наук, проф., заслуженого діяча науки і техніки України О. О. Дудорова. Вінниця : ТОВ «Твори», 2020. 1152 с.
18. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : Злочини проти власності / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2017. 448 с.
19. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми : монографія. Київ : Норма права, 2022. 241 с.
20. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 9 лютого 2023 р. у справі № 725/4274/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108959950> (дата звернення: 10.04.2023).
21. Соловійова А. М. Кримінально-правова охорона власності : порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2019. 514 с.
22. Висновок національних експертів на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-nationalnyh-ekspertiv.pdf> (дата звернення: 10.04.2023).

REFERENCES

1. Iliina, O. V. (2007). Kryminalno-pravova kharakterystyka kvalifikuiuchykh oznak koryslyvykh zlochyniv proty vlasnosti : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv, 2007. [in Ukrainian]
2. Haltsova, V. V., Volodina, O. O. (2022). Kvalifikuiuchi oznaky kryminalnykh pravoporushen proty vlasnosti yak zasib dyferentsiatsii kryminalnoi vidpovidalnosti. *Pytannia borotby zi zlochyinnistiu*. Vyp. 43. S. 94–101. [in Ukrainian]
3. Lashchuk, N. R. (2018). Kontseptsiia reformuvannia zakonodavstva pro publichni pravoporushennia : systematyzatsiia oznak, yaki obtiazhuiut vidpovidalnist zaposiahanniana vlasnist. *VLvivskyi forum kryminalnoi yustytsii «Kryminalna yustytsiia: quo vadis?»* : zbirka tez Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Lviv : Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. S. 105–109. [in Ukrainian]
4. Proiekt novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (kontrolnyi tekst stanom na 30.01.2023 r.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf> (data zvernennia: 10.04.2023). [in Ukrainian]
5. Mykhailichenko, T. O. (2022). Zlochyny ta prostupky proty vlasnosti na rechi : analiz rozdil 7.1 Proektu novoho KK. *Kryminalne pravo Ukrainy pered vyklykamy suchasnosti i maibuttia*: yakym vono ye i yakym yomu buty : materialy mizhnar. nauk. konferentsii, m. Kharkiv, 21–22 zhovt. 2022 r. / redkol. : V. Ya. Tatsii, Yu. A. Ponomarenko, Yu. V. Baulin ta in. Kharkiv : Pravo. S. 305–308. [in Ukrainian]
6. Mykhailichenko, T. O. (2022). Sproba systemnoho analizu zlochyniv ta prostupkiv proty vlasnosti za proektom novoho KK. *Osoblyva chastyna Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* : systema ta zmist : materialy mizhnar. nauk. konf., m. Kharkiv, 20–23 zhovt. 2021 r. / redkol.: Yu. V. Baulin, Yu. A. Ponomarenko, I. A. Vyshnevska. Kharkiv : Pravo. S. 187–189. [in Ukrainian]
7. Directive (EU) 2019/713 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on combating fraud and counterfeiting of non-cash means of payment and replacing Council Framework Decision 2001/413/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/713/oj> (data zvernennia: 10.04.2023).

8. Dudorov, O. O. (2017). Kryminalne pravo : teoriia i praktyka (vybrani pratsi). Kyiv : Vaite [in Ukrainian]
9. Kyrychko, V. M. (2021). Pro systemni zakonodavchi virusy i sotsialni zasady stvorennia novoi systemy Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy*. № 2. S. 1–26. [in Ukrainian]
10. Knyzhenko, O. O. (2017). Problemy kvalifikatsii chy roztraty chuzhoho maina osoboieu, yakii tse maino bulo vvirene chy perebuvalo v yoho vidanni. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. № 3. S. 82–89. [in Ukrainian]
11. Tsyvinskyi, O. I. (2022). Osnovni problemy vyznachennia predmeta pryvlasnennia, roztraty maina abo zavolodinnia nym shliakhom zlovzhyvannia sluzhbovym stanovyshechem. *Pravo i suspilstvo*. № 5. S. 229–236. [in Ukrainian]
12. Dudorov, O. O., Khavroniuk, M. I. (2019). Vidpovidalnist za domashnie nasylstvo i nasylstvo za oznakoiu stati (naukovo-praktychnyi komentar novel Kryminalnogo kodeksu Ukrainy) / za red. M. I. Khavroniuka. Kyiv : Vaite [in Ukrainian]
13. Marmura, O. Z. (2019). Oznaky, shcho kvalifikuiut zlochyn : monohrafiia. Lviv : Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian]
14. Yanovska, O. H., Bitsai, A. V., Saienko, H. Yu. (2018). Do pyttannia vyznachennia «pronyknennia» yak kvalifikuiuchoi oznaky zlochyniv proty vlasnosti. *Visnyk kryminalnogo sudochynstva*. № 3. S. 71–78. [in Ukrainian]
15. Burdin, V. (2019). Do pyttannia pro rozuminnia kvalifikuiuchoi oznaky «pronyknennia v zhytlo, inshe prymishchennia chy skhovysheche». *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna*. Vyp. 68. S. 178–188. [in Ukrainian]
16. Dudorov, O. O., Movchan, R. O. (2012). Kryminalna vidpovidalnist za samovilne zainiattia zemelnoi dilianky ta samovilne budivnytstvo : monohrafiia. Luhansk : Luhan. derzh. un-t vnutr. sprav im. E. O. Didorenka, 2012. [in Ukrainian]
17. Movchan, R. O. (2020). Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny u sferi zemelnykh vidnosyn : zakonodavstvo, doktryna, praktyka : monohrafiia; peredmova d-ra yuryd. nauk, prof., zasluženoho diiacha nauky i tekhniky Ukrainy O. O. Dudorova. Vinnytsia : TOV «Tvory» [in Ukrainian]
18. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy : Zlochyny proty vlasnosti / za red. M. I. Khavroniuka. Kyiv : VD «Dakor», 2017 [in Ukrainian]
19. Movchan, R. O. (2022). «Voieni» novelty Kryminalnogo kodeksu Ukrainy: pravotvorchi ta pravozastosovni problemy : monohrafiia. Kyiv : Norma prava [in Ukrainian]
20. Postanova Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu vid 9 liutoho 2023 r. u spravi № 725/4274/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108959950> (data zvernennia: 10.04.2023). [in Ukrainian]
21. Soloviova, A. M. (2019). Kryminalno-pravova okhorona vlasnosti : porivnialno-pravove doslidzhennia : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.08. Zaporizhzhia, 2019. [in Ukrainian]
22. Vysnovok natsionalnykh ekspertiv na proiekt Kryminalnogo kodeksu Ukrainy (kontrolnyi tekst stanom na 30.01.2023 r.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf> (data zvernennia: 10.04.2023). [in Ukrainian]